

IVAN POLDAUF – VZPOMÍNKA NA SLAVNOU DOBU

Dva roky před svou smrtí v r. 1982 Ivan Poldauf na symposiu *Towards a History of English Studies in Europe* ve Wildsteigu zakončil svůj příspěvek nazvaný *The Rise and Development of English Studies in the Country of the Prague School* (1983) větou: „Those remembering the heyday of Prague linguistics and of the advances in literary theory connected with it cannot do more than hope for a young generation of Anglicists to grow up through their own private efforts just like their scholarly patriarch, or “Ahn-herr”, Mathesius, did in the early decades of this century.“ Při příležitosti stého výročí jeho narození, které připadlo na loňský rok, se sluší alespoň krátce vzpomenout tohoto vynikajícího anglisty a bohemisty a podívat se, do jaké míry se jeho chmurný pohled do budoucnosti naplnil. Vzpomínka na Ivana Poldaufa je tedy zároveň odpovědí na jeho obavy o českou anglistiku.

Výročí Poldaufova narození připomenou dvě akce: olomoucká anglistika na FF UP připravuje dvousvazkové vydání sebraných spisů Ivana Poldaufa a zároveň spolu s Ústavem českého národního korpusu pražské FF UK organizuje v rámci OLINCO 2016 v Olomouci Thematic session Use of Parallel Corpora: Research and Applications, která je věnována právě tomuto výročí.

O prof. PhDr. Ivanu Poldaufovi (15. září 1915 Kutná Hora — 9. srpna 1984 Praha) lze říci, že patřil ještě k první zakladatelské linii českých anglistů, kterou v čele s Mathesiem tvořili především Trnka a Vachek (stranou ponechme literáty). Viléma Mathesia (1882–1945) zažil Poldauf ještě během svých studií na FF UK v Praze (1934–1939), stejně tak Antonína Osičku (1888–1949), s kterým později spolupracoval na dvou slovnících, a Bohumila Trnku (1895–1984), který byl o dvacet let starší a kterému po válce v r. 1945 pomáhal jako asistent dávat dohromady pražskou anglistiku (oba zemřeli ve stejném roce). Svou učitelskou kariéru Poldauf zahájil na Československé obchodní akademii v Praze (kde kdysi působil i básník J. V. Sládek, autor jedné z prvních gramatik angličtiny pro Čechy) a na obchodní akademii učil i za války. S Josefem Vachkem (1909–1996), který byl o šest let starší a s nímž se za války sblížil v Mathesiově Kroužku, ho spojuje mj. i skutečnost, že oba šířili mathesiovskou anglistiku mimo Prahu. Zatímco Vachek působil v Brně a na Slovensku, Poldauf založil anglistiku v Olomouci. Předcházela tomu roční stáž na univerzitě v Leedsu a Oxfordu v r. 1946, během níž se Poldauf připravoval na habilitaci, kterou získal následujícího roku na FF UK. To mu otevřelo cestu k profesuře, kterou mu nabídla obnovená olomoucká univerzita, na jejíž Filozofické fakultě působil od r. 1949 do r. 1961. Po té přišla nabídka do Prahy, kde Poldauf (spolu s J. Dubským a J. V. Bečkou) spoluzaložil Univerzitu 17. listopadu v Praze. Byl zde jmenován prorektorem a ustanoven do funkce profesora aplikované lingvistiky a teorie překladu a tlumočení (1961–1965). Po zrušení univerzity byla její část převedena pod FF UK jako Katedra tlumočnictví a překladatelství, nyní Ústav translologie. Konečně pak v r. 1965 Poldauf jako profesor anglistiky definitivně přešel na pracoviště, kam dlouhá léta směřoval, na domovskou anglistiku na FF UK. Bohužel po r. 1968 v pochmurném období normalizace začala být anglistika výrazně upozadována a s ní i Poldauf, který byl od 70. let systematicky odsouván na vedlejší kolej. Byl odvolán z funkce vedoucího katedry, musel opustit místo vedoucího redaktora časopisu *Cizí jazyky ve škole* a lze říci, že jeho odchod do důchodu v r. 1980 defini-

tivně završil předčasný konec jeho vědecké dráhy. Odtud pramení i jeho hořký náhled na stav a budoucnost anglistiky.

Poldauf byl složitá osobnost, podle některých pamětníků mnohdy odtažitá a nesehnadno přístupná. Přesto ti, co ho blíže poznali, mluví o jeho přívětivé stránce a smyslu pro humor. Jeho mimořádné zásluhy o rozvoj anglistiky jsou nesporné (Peprník, 1995). Vachek (1994, s. 19) ve svých vzpomínkách vyzdvihuje Poldaufovy „význačné organizační, vědecké i učitelské schopnosti“. Hajičová (1985) připomíná označení „master of subtle linguistic analysis“, kterého se mu dostalo od jednoho z předních českých lingvistů té doby. Soupis Poldaufových publikací podává Jiří Nosek (1975, 1985) a některé z jeho gramatických studií, jako např. *The Third Syntactical Plan* (1964), jsou inspirativní dodnes, o čemž svědčí nedávná souborná monografie Martinkové, Janebové a Macháčka (2014). Zvláštní a významnou roli sehrála jeho činnost lexikografická. Česko-anglické a anglicko-české slovníky, jejichž byl autorem, spoluautorem nebo hlavní redaktorem, byly základními příručkami pro studium angličtiny používanými českou veřejností po téměř půl století (Klégr, 2013).

Do jaké míry byly tedy Poldaufovy obavy o osud české anglistiky oprávněné? Paradoxně Poldauf sám se nemalou měrou přičinil o to, aby nové generace anglistů nemusely vyrůstat pouze „through their own private efforts“. Během svého působení na olomoucké anglistice zde vychoval a zásadně ovlivnil několik významných anglistů, Jaroslava Macháčka, Jarmilu Tárnyikovou, Jaroslava Peprníka, Dagmar Knittlovou a Libuši Hornovou, kteří zde v jeho práci pokračovali (byť v případě Macháčka po dlouhé odmlce v normalizačních letech 1970–1989). V Praze, kde byla situace svízelnější, rok po Poldaufově smrti přešla z Kabinetu cizích jazyků, začleněného do Ústavu pro jazyk český ČSAV, na pražskou anglistiku Libuše Dušková, „Trnka's outstanding disciple“, jak Poldauf ve zmíněné stati poznamenává, a vychovala zde během třiceti let celou řadu anglistů a zasloužila se tak o rozvoj pracoviště a jeho odbornou úroveň. V Brně po sobě Josef Vachek zanechal dva následovníky, Jana Firbase (1921–2000) a Josefa Hladkého (1931–2008), kteří se postarali o anglistiku brněnskou. Mezi Firbasovy žáky patřil Aleš Svoboda (1941–2010), který se zasloužil o rozvoj anglistiky v Opavě a Ostravě, a Ludmila Urbanová, která se po působení na Slovensku vrátila zpět do Brna. I z tohoto neúplného výčtu, ve kterém je zmíněna jen starší, ale nikoli už mladší, nastupující generace, vyplývá, že přes všechny těžkosti a potíže, s nimiž se musela česká anglistika za poslední čtvrtstoletí vyrovnávat, byl Poldaufův pesimismus předčasný. Poldaufova závěrečná slova v citovaném článku tak zdaleka neodpovídala skutečnosti: vlastně jimi popřel své vlastní zásluhy o vybudování olomoucké anglistiky. Možná že českou anglistiku nečeká stejný „heyday“, jaký zažila předválečná generace v minulém století, ale rozhodně má také díky Poldaufově úsilí o co se opřít a v současném lingvistickém dění se neztratit.

LITERATURA

Dušková, L. (1985): In Memory of Professor Ivan Poldauf. *Philologica Pragensia*, 28, s. 116–118.

Hajičová, E. (1985): In Memory of Professor Ivan Poldauf. *Prague Bulletin of Mathematical Linguistics*, 43, s. 77–78.

- KLÉGR, A. (2013): Ivan Poldauf and lexicography, and beyond. In: M. MALÁ — P. ŠALDOVÁ (eds.), *A Centenary of English Studies at Charles University: From Mathesius to Present-Day Linguistics*. Praha: Filozofická fakulta, UK v Praze, s. 103–120.
- MARTINKOVÁ, M. — JANEBOVÁ, M. — MACHÁČEK, J. (eds.) (2014): *Categories and Categorial Changes: The Third Syntactical Plan and Beyond*. Olomouc: Olomouc University.
- NOSEK, J. (1975): Professor Ivan Poldauf Sexagenarian. Bibliography of Professor Ivan Poldauf's Publications (1938–1974). *Philologica Pragensia*, 57, s. 177–187.
- NOSEK, J. (1985): Supplement to the Bibliography of Professor Ivan Poldauf's Publications (1974–1983). *Linguistica Pragensia*, 28, s. 118–119.
- PEPRNÍK, J. (1995): In Memory of Professor Ivan Poldauf. *Linguistica Pragensia*, 2, s. 61–62.
- POLDAUF, I. (1964): The Third Syntactical Plan. *Travaux linguistiques de Prague* 1, s. 241–55.
- POLDAUF, I. (1983): The Rise and Development of English Studies in the Country of the Prague School. In: T. FINKENSTAEDT — G. SCHOLTES (eds.), *Towards a History of English Studies in Europe*, Proceedings of the Wildsteig-Symposium, April 30–May 3, 1982, Augsburg: Universität Augsburg, s. 177–187.
- ŠOLTYS, O. (1985): Za profesorem Ivanem Poldaufem. *Slovo a slovesnost*, 46, s. 68.
- VACHEK, J. (1994): *Vzpomínky českého anglisty*. Praha: H&H.

Kateřina Vašků | Ústav anglického jazyka a didaktiky, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy |
 Nám. Jana Palacha 2, 116 38 Praha 1
 katerina.vasku@ff.cuni.cz